

Polisens övervåld

Svartkatt

12 februari 2019

Den senaste tiden har diskussionen om institutionaliserat våld återigen blossat upp. Ändå har vi och medierna knappt hunnit glömma den unge mannen med autism och Downs syndrom, Erik Torell, som sköts ihjäl av polisen när han rymt hemifrån med en leksakspistol. Vi har precis lagt bakom oss den deprimerade småbarnspappan som sköts ihjäl efter en farlig biljakt mitt i Örebro. Den här gången handlar det om en gravid kvinna som brottats ned av väktare i tunnelbanan i Stockholm, för att hon inte kunde hitta sin biljett.

Det är lite som att de här våldsdåden är vågor som regelbundet slår mot en strand, och med sin monotona rytm invagar de oss i känslan av att det här är naturligt och oundvikligt. Och bakom de spektakulära fallen finns också ett lågintensivt men mycket mer utspritt våld som drabbar människor i vardagen. Ofta människor som är socialt eller ekonomiskt marginaliserade, människor som bryter mot normbilderna på grund av sin etnicitet eller sexuella läggning, eller människor som är politiskt aktiva och använder sig av direkt aktion för att försöka förändra samhället.

Därför är det förstås välkommet att polisens, väktarens och andra institutionella tjänares våld uppmärksammas och kritiserar. Men samtidigt gäller det att försöka hitta realistiska och effektiva sätt att åstadkomma förändring, och här känns det som att många av de som är upprörda tyvärr fastnar i en föreställning som riskerar spela de våldsamma institutionerna i händerna, och kan tjäna som ett sätt att återlegitimera dem istället för att komma åt problemets rot. För om vi protesterar mot och kräver att "övervåldet", rasismen eller sexismen inom dessa våldsutövande grupper ska minska eller helt upphöra, så måste vi först fråga oss varför det händer, och vilken funktion de fyller i vårt samhälle.

Många lider idag tyvärr under vanföreställningen att polisen är en neutral rättsskipare som finns till för alla människors – eller åtminstone medborgares – bästa. I den fantastiska boken *"Batongerna slår nedåt"* går författaren igenom just detta, baserat på egna upplevelser av årtal av aktivism, men också med en hel uppsjö av forskning – inklusive polisens egna – i ryggen. Jag rekommenderar varmt boken i dess helhet, men även enbart slutsatserna av genomgången är slående:

Den tes jag velat presentera är att rättssystemet med våld skyddar den rådande ordningen, och därmed samhällets ojämlikhet. Detta sker bland annat genom att kriminalisera det skikt av "underklassen" som uppfattas som ett hot mot den rådande ordningen. På så sätt avleds också uppmärksamheten från djupare samhällsproblem. I vår kontext, såväl som i många andra sammanhang, drabbar kriminaliseringen i mycket hög utsträckning rasifierade unga män med begränsade ekonomiska och sociala resurser och svag ställning på arbetsmarknaden. Samtidigt maskeras delar av rättssystemets roll genom ideologiska omskrivningar. Om jag ska tillgripa ännu mer värderande begrepp menar jag att de brottbekämpande institutionerna är rasistiska, klassbevarande, patriarkala, våldsamma, förtryckande, ineffektiva, samt förljugna och avledande.

För den som vaggats in i föreställningen om polisens beskyddande roll kan detta verka som en chockerande överraskning. Men det räcker att kasta en snabb blick på polisens historiska framväxt och roll för att inse att det inte är så konstigt. Polisen har globalt sina rötter i behovet av kontroll över en växande "omedgörlig" industriell arbetarklass, slavpatruller, samt koloniala projekt. Den gemensamma nämnaren här är att människor tvingades från sina tidigare liv och uppehållen och in i olika grader av tvångsarbete.

Polisväsendet i koloniala stormakter var ofta direkt inspirerat av hur slavar eller koloniala undersåtar hade kuvats, och dessa tekniker – samt ibland även personalstyrkor – transplanterades sedan till de framväxande industriella miljöerna hemma. Samtidigt som allmänningar slogs igen och människor i allt större utsträckning ekonomiskt tvingades in i de nya fabriker som modern teknologi möjliggjort, så upprättades lösdriverilagar och andra moralistiska disciplineringsformer som skulle se till så att de nya arbetarna inte hade några gångbara alternativ, och också var så produktiva som möjligt.

Polisen användes för att bryta upp oönskat beteende, förhindra arbetarnas organisering, och ytterst att kväsa de frekventa uppror och revolterna som uppstod i denna nya sociala värld. Målet var alltså från början att påföra folkmassor ett visst beteende samt agera för att skydda makten och eliminera hoten mot densamma. Även om polisens roll sedan dess utökats, och i vissa avseenden fått sig ett PR-lyft (inte minst tack vare ihärdig propaganda från utbildningsväsendet och media), så kvarstår de grundläggande funktionerna som helt cen-

trala och essentiella för institutionen. Organisationsformen som följer av dessa funktioner är ofrånkomligen hierarkisk och jargongen blir rå och våldsglorifierande.

Kontentan är den att så länge vi lever i ett klassamhälle med fattiga och rika, så länge det finns en stat som har ett egenintresse i att bevara eller utöka sin makt och kontroll, så kommer det att behövas polis och väktare för att beskydda de rika ägarna och själva systemets politiska fundament från de fattiga och marginaliserade som har ett intresse att förändra det. Polisen ger i sin gärning förstås uttryck för de hierarkiska, rasistiska och sexistiska tendenser som finns i samhället runtomkring dem, men mer än så, så har denna institution varit en viktig pusselbit i själva upprättandet av dessa maktstrukturer.

Men protester mot institutionernas övervåld – kanske mer i Sverige än på många andra ställen – tenderar att i stor grad se våldet, rasismen och sexismen som löst hängande attribut, näst intill slumpmässiga karaktärsdrag, som helt enkelt behöver fixas till. Som om det bara är något som råkat hända och måste korrigeras. Som om rasismen, sexismen, övervåldet, de hierarkiska strukturerna, och lätttheten med vilken institutionens tjänare kommer undan ansvar inte är konsekvenserna av institutionens historia och våldsmonopolets grundläggande uppdrag. Väger vi in dessa saker så blir de här slumpmässiga skönhetsfläckarna snarast logiska konsekvenser – konsekvenser som vi kan följa på en tydlig bana, likt en fallande stjärna på natthimlen, bunden av fysikens lagar.

Och när vi fastställt att skönhetsfläckarna i själva verket utgör själva ryggraden, inser vi att det inte finns någon annan möjlig utgång för en lyckad operation än patientens död. Vi kan inte lösa problemen med polisen på annat sätt än genom att avskaffa polisen.

I samma ögonblick som vi frigör oss från myten om polisens roll börjar också en del till synes märkliga fenomen att framstå som begripliga. Det är välbelagt att högre straff, fler poliser, eller tyngre vapen inte har något som helst samband med minskad brottslighet – snarare tvärtom. Varför envisas då exempelvis politiker med att prata om behovet av fler poliser och hårdare straff? För det första för att det är en bra slogan att använda för att vinna val. Det låter handlingskraftigt och presenterar en enkel lösning på komplicerade sociala problem.

Men det tjänar också ett andra syfte. Polisens grundläggande roll är som vi sett inte att bekämpa brott, utan att upprätthålla en given *ordning*. I ett kapitalistiskt samhälle som dessutom genomsyras av rasism och sexism, kommer den ordning som upprätthålls att vara till fördel för de få som äger det mesta i vårt samhälle, och de som stämmer överens med den givna normbildens. Fler poliser och hårdare straff kommer inte att göra ett sådant samhälle jämlikare eller tryggare för de flesta, men det kommer säkra den rådande ordningen för de få som tjänar på den.

Så när politiker från höger till vänster ropar på fler poliser och hårdare straff signalerar de att de är handlingskraftiga och har lösningarna på svåra sociala problem. Vad de i praktiken samtidigt gör är att försöka upprätthålla den givna ordningen som är så viktig för att de ska kunna fortsätta göra sitt jobb och utöva kontroll över samhället. Det de säger ger dem det offentliga förtroende de behöver, medan det de gör ger dem verktygen för att upprätthålla den ordning de är helt beroende av.

När vi kritiserar institutionellt våld behöver vi hålla detta i åtanke. För då blir det tydligt att en kritik som inte går tillräckligt långt och inte är tillräckligt bred bara riskerar att återlegitimera en våldsam, sexistisk och rasistisk institution vars roll är att upprätthålla privilegier. Om en lägger märke till hur diskussionen om polisen förs i media, så märks detta också ofta helt öppet – diskussionen handlar inte främst om människors välmående, utan om hur de våldsverkande institutionerna ska kunna återupprätta förtroende.

Utan att låta oss lockas in i alltför komplicerade spekulationer som faller utanför denna texts ramar kan vi också avsluta med att ge en fingervisning till svar på en förväntad fråga. Vi som förespråkar polisens (och fängelsesystemets, och kapitalismens, och statens, etc) avskaffande inser förstås att det inte kan ske i ett vakuum. Att avskaffa polisen är bara en aspekt av en mångfacetterad och djupgående samhällsförändring. Inte heller rör det sig om att bara ta bort något, utan snarare om att bygga något nytt, tills det gamla görs överflödigt.

Den som kräver detaljerade planer kommer att bli besviken, men det torde vara uppenbart att ett system för ”brottsbekämpning” som inte korrelerar med hur mycket brott som begås knappast fyller sitt påstådda syfte. Riktig brottsbekämpning handlar istället om att förebygga de sociala och ekonomiska faktorer som genererar socialt skadliga handlingar (något som långtifrån alltid är detsamma som vad som är olagligt idag), samt om

samhällsfunktioner med återställande rättvisa som utgångspunkt, istället för system baserade på hämndbegär, kontroll och disciplinering.

Polisreformer lyfts ofta fram som svaret på protester mot institutionellt våld, men om det ses som den främsta vägen framåt så tjänar det just en återlegitimerande roll. Om hela trädet är ruttet, så kan vi inte få bra äpplen genom att klippa till en kvist här och där. Gör vi det, så har vi bara låtit oss bli lurade. Problemet är inte utbildning, tekniker eller ens utrustning, utan den maktdynamik som polisen verkar för att bevara och själva reproducerar.

Allt från icke-dödliga vapen och poliskameror till lokalpolis har visat sig ha föga effekt på våldet eller benägenheten för institutionerna att ta ansvar för sitt agerande, och har ofta istället kunnat vändas mot människorna de var tänkta att skydda. Icke-dödliga vapen har skördat dödsoffer, medan kameror och lokalpolis inte avhjälper brottslighet och istället tenderar att drabba de redan mest utsatta med integritetskränkande och utbredd övervakning.

Vi måste därför, samtidigt som vi stödjer alla steg mot att avväpna och avfinansiera polisen, försöka bygga alternativ med målet att på sikt också avskaffa denna djupt samhällsskadliga institution. Detta måste vara vår utgångspunkt när vi protesterar mot polisens så kallade övervåld, om vi inte ska låta våra protester vändas till ett vapen i institutioners och reformisters händer.

Det Anarkistiska Biblioteket

Svartkatt
Polisens övervåld
12 februari 2019

Mottogs 2024-11-25 från <https://anarkism.info/2019/02/13/polisens-overvald/>

sv.anarchistlibraries.net